

Text: Anders Östberg, REV Foto: Most Photos / privat

PLOGNING

Få frågor har engagerat och upprört våra medlemsföreningar så mycket som de senaste årens problem med snöröjningen på norrländska enskilda vägar. Tidigare överenskommelser med entreprenörer har rivits upp då rädslan för stora vitesbelopp tvingar dem att tacka nej till fortsatt vinterväghållning åt vägföreningarna. REV Bulletinen har i detta nummer pratat med drabbade medlemsföreningar, tittat på vad Trafikverket säger och interjuvat riksdagsledamöter. Vi kan konstatera att enskilda väghållare gör allt för att bilisterna ska få säkra vägar året om. Samt att det inte skulle behövas så mycket arbete från maktavarna för att få acceptabel vinterväghållning på enskilda vägar igen.

SVEKET MOT VÄGFÖRENINGARNA

Förra vintern gick det en chockvåg bland många enskilda väghållare, främst i norra Sverige. Plogningen, denna livsviktiga funktion för tusentals vägföreningar, var hotad. På flera håll var snöröjningen helt och hållet indragen, tidigare överenskommelser gällde inte.

– Vi fick en kostnadsökning med drygt 600%, vilket inte är klokt, säger Jonny Finli, Brynjugårds vägförening i Jämtland.

– Det är också helt vansinnigt ur miljösynpunkt, säger Paul Johansson från Snesudden i Jokkmokk kommun.

REV Bulletinen tittar i det här numret på en av vinterns viktigaste frågor för våra medlemsföreningar, snöröjningen. Bakgrunden är att under sommaren 2016 stod flera enskilda väghållare utan planerad vinterväghållning på många håll i norra Sverige. Problemen visade sig vara att vägföreningar i glesbygd inte längre kunde avropa vinterväghållningstjänster från entreprenörer kontrakterade av Trafikverket. Trafikverket hade nämligen börjat med mer noggranna kontroller av de upphandlade företagen som skötte plogningen. Tidigare har entreprenörerna möjlighet att ploga de enskilda vägarna i närområdet när de var ute och snöröjde på det statliga vägnätet. Men den noggrannare uppföljningen från Trafikverket har lett till att entreprenörerna inte längre åtar sig

att göra avstickare till vägföreningarna i närheten. När det är långt till alternativ, ibland över 10 mil, så blir konsekvenserna förödande.

- Både jag själv och mina styrelsekamrater i REV har haft många telefonsamtal med väghållare som har råkat illa ut, berättar Uno Jakobsson, ordförande i REV. Följden av de noggrannare uppföljningarna var det ingen som hade förutspått. Ute bland våra medlemsföreningar var det många som snabbt fick hitta alternativa lösningar.

Ett exempel på en vägförening som hamnat i kläm är Brynjugårds Vägförening i Ragunda kommun i Jämtland. De har i alla år kunnat avropa vinterväghållning av en entreprenör som har cirka 2,5 mils tomkörning till deras väg. Entreprenören tvingades meddela att de inte längre kan ploga den enskilda vägen eftersom kontraktet med Trafikverket var viktigare. I praktiken skulle entreprenören dock hinna med att köra åt vägföreningen när ändå den allmänna vägen snöröjs, vilket nu inte sker. Konsekvensen blir att de tre fastboende hushållen på den enskilda vägen blir utan snöröjning. Den enskilda vägen är över en kilometer och har statsbidrag och väghållaren är naturligtvis villig att betala åkeriet för tjänsten.

- Tidigare betalade vi 400 kronor plus moms per plogtur, men nu till vintern fick vi beskedet att det skulle kosta oss 2 500 kronor per tur, berättar Jonny Finli som bott hela sitt liv längs med vägen.

- En ökning med drygt 600%, vilket inte är klokt. I snitt behövs det runt 20 plogturer per så det blir uppåt 50 000 kronor på bara tre andelsägare att fördela kostnaderna på.

Jonny, som tidigare arbetat i skogsnäringen och numera är verkstadsmechaniker, gör redan nu mycket eget arbete på vägen. Han hyvlar, röjer sly och sandar men när det gäller snöröjningen tvekar han att själv ta helhetsansvaret.

- Jag har en mindre traktor som jag plogar bort mindre mängder nysnö, berättar han, men för större mängder snö skulle jag vara tvungen att köpa hem en hjullastare. En bra, begagnad hjullastare går på runt 100 000 kronor, så det skulle vi räkna hem på två år jämfört med de nya offerterna.

Men det finns andra aspekter som gör att Jonny tvekar, inte bara den ekonomiska. Längs med vägen ska posten fram, en familj behöver skolskjuts, en annan boende är beroende av färdtjänst och så ska sophämtningen fungera.

- Säg att det händer mig något, eller att jag kanske vill åka bort någonstans under vintern, funderar han, då finns det ingen som kan ta ansvar för att eventuella ambulanser eller andra kan ta sig fram.

Jonny berättar att stundande vinter har han ordnat så han kan låna en hjullastare vid behov, men det är ingen optimal lösning. En snöslunga klarar en viss mängd snö, men fungerar sämre vid tösnö så den lämnar en skorpa som förstör vägen under våren. Så den långsiktiga lösningen hoppas han kommer vara att Trafikverket tar sitt ansvar. Inte bara för Brynjugårds vägförening, utan även för alla andra föreningar i samma situation som de.

Även på andra håll har utebliven snöröjning orsakat huvudbry bland de enskilda väghållarna.

- Det har inte hänt någonting under året, Trafikverket skyller bara ifrån sig och skickar frågan vidare internt, berättar Paul Johansson från Snesudden i Jokkmokk kommun. Vanligtvis får vi runt en meter snö, på en väg som är drygt 7 kilometer.

Paul berättar att han har pratat både med ett flertal tjänstemän på

PAUL JOHANSSON
Snesudden

Trafikverket, med politiker både i Jokkmokk och regionen, men ingen tar ansvar för att vägen ska vara körbar hela året:

- Man mår illa när man tänker på det, säger Paul. Många boende här är över 70 år som sitter hemma och oroar sig för om de blir sjuka och behöver hjälp under vintern. Flera gamlingar har parkerat en skoter nere vid stora vägen, för att vara säkra på att komma hem. De kan ha dryga halvmilen till närmsta statliga väg som plogas.

Vägföreningen har löst vinterns snöröjning genom att anlita en entreprenör som har en traktor "bara" 50 kilometer från deras enskilda väg. Den personen kommer och plogar om det är över 10 cm snö. Fast Paul vågar inte tänka på om vad som kan hända om entreprenören blir sjuk, då får de svårt att hålla vägen körbar.

- Det är också helt vansinnigt ur miljösynpunkt, fortsätter Paul, är det inte något en myndighet som Trafikverket borde ta hänsyn till? Nu har vår entreprenör sammanlagt 100 kilometers tomkörning för att ploga vår väg, istället för att kunna anlita en av Trafikverkets bilar som ändå är ute och snöröjer.

Samma slutsats kommer Nils Lövgren från Lögda Vägsamfällighet i Åsele, Västerbotten. Han har varit kassör i vägföreningen i snart 27 år, och fram till för två år sedan var snöröjningen inget problem:

- Då fick vi besked, precis innan första snön föll berättar Nils, att den nye entreprenören inte skulle fortsätta ploga vår enskilda väg. Vi visste om att det skulle ställas nya krav från Trafikverket vid upphandlingen, men vi har aldrig haft problem med vår snöröjning och fick ingen förvarning om det som skedde.

Nils Lövgren berättar att de hade turen på sin sida, de kunde anlita en annan entreprenör som skötte vinterväghållningen vid en vindkraftspark en bit bort. Men kostnaden för snöröjningen fördubblades för vägföreningen. Dessutom är traktorn de använder inte riktigt anpassad för rikliga snömängder. Kommer det mycket snö blir det svårt att få bort allt. Dock har vägföreningen inte så mycket att välja på, nästa entreprenör ligger 60 kilometer bort.

- Men det märkligaste är, fortsätter Nils, är att Trafikverkets entreprenör passerar vår väg på tillbakavägen från offentliga vägarna och skulle snabbt kunna röja vår snö på vägen hem. Entreprenören säger att de vill och kan ploga vår väg, men vågar inte för att de riskerar åtgärder från Trafikverket.

REVs regionansvarig i norr, Mikael Näslund, har varit ute och träffat dessa medlemsföreningar. Han säger:

- Begreppet hela Sverige skall leva verkar vara ihåligt och tomt och verkar inte gälla stora delar av Norrland. Jag tycker att det är skamligt hur våra äldre personer behandlas, de som har varit med om att bygga upp landet och som fortfarande vill och orkar bo kvar på landsbygden.

LÖSNINGEN SER UT ATT DRÖJA

REV har under hela året lyft frågan både med Trafikverket och berörda politiker. Riksförbundet har pratat bland annat med dåvarande infrastrukturminister Thomas Eneroth och landsbygdsminister Sven-Erik Bucht. Den senare är själv engagerad enskild väghållare hemma i Haparanda kommun och väl medveten om vikten av bra snöröjning.

Som vi tidigare rapporterat i REV Bulletin lyftes frågan om plogning även vid senaste mötet med Lena Erixon, Trafikverkets generaldirektör. Där föreslog REV att upphandlingarna av entreprenörer för vinterväghållningen framöver skulle gälla mindre geografiska områden.

– Vid mötet lyfte vi frågan om inte Trafikverkets upphandling kunde omfatta geografiskt mindre områden vilket skulle skapa bättre förutsättningar för entreprenörerna att även kunna åta sig uppdrag åt enskilda väghållare i området berättar Christer Ångström.

Lena Erixon lovade att titta på förslaget och vi enades om att träffas under senare delen av hösten för fortsatt diskussion. I skrivande stund har vi kommit överens om ett möte i december avslutar han.

REVs ordförande Uno Jakobsson fyller i:

– Dialogen med både politiker och Trafikverket har varit god under året, om än något frustrerande, säger han. De flesta visar stor förståelse för de

enskilda väghållarna, men ansvarsfrågan blir något hängande i luften. Risken är att Trafikverket gömmer sig bakom lagen om offentlig upphandling, men inte tar hänsyn om de drabbade vägföreningarna i verkligheten.

REVs regionansvarig i norr, Mikael Näslund har engagerat sig mycket i frågan om snöröjningen. Han har träffat politiker och diskuterat med de regionala handläggarna för enskilda vägar. Han berättar:

– Detta är ett stort svek mot hela Norrland, börjar Mikael Näslund. Många vägföreningar har fått hela sin vinterväghållning hotad. Och på de flesta håll har dialogen med vägföreningarna varit i princip obefintlig.

Trafikverkets officiella hållning har hela tiden varit att verket absolut inte förbjuder entreprenörer att också ta uppdrag för enskilda väghållare samtidigt som de utför tjänster åt staten. Men uppenbart

är att något inte stämmer då samma problem uppkommit för enskilda väghållarna på många håll i glesbygden.

REV har flera riksdagsledamöter som ställer upp på de enskilda väghållarnas sida:

– Det är förskräckligt att denna situation har fått fortgå i över två år, börjar Helena Lindahl, som är invald centerpartist från Västerbotten. Mycket märkligt att regeringen inte löst detta tidigare. Det är oacceptabelt att vägföreningar, som faktiskt betalar för sin snöröjning, fått sina kontrakt uppsagda. Det kan ju inte komma som en chock för någon att det snöar här uppe, konstaterar Helena. Hon fortsätter:

– Den ansvariga regeringen har vetat om situationen länge, vi har tryckt på med både interpellationer och skriftliga frågor i riksdagen. Det hade varit enkelt för dem att ändra i regleringsbrevet. Edward Riedl, moderat riksdags-

man, fortsätter på samma spår:

– Vi skulle lätt kunna ordna det här utan att behöva göra en lagändring. Om vi omformulerade regleringsbrevet samt satte oss ner och förde en dialog mellan Trafikverket och entreprenörerna är jag säker på att allt skulle lösa sig. Det fungerade ju alldeles utmärkt tidigare.

– Trafikverket har tänkt fel när det försökt laga något som inte behöver lagas, fortsätter Edward Riedl. Det är givetvis bra att myndigheten gör uppföljningar på sina entreprenörer men det här drabbar ju folk på landsbygden. I städerna fungerar det ofta så att entreprenörerna som snöröjer de kommunala gatorna plogar exempelvis privata parkeringsplatser, när de ändå är ute. Han fortsätter: Från Trafikverkets sida finns rapporten ”Utvärdering av snöröjningen 2017-2018” som finns att hämta på Trafikverkets hemsida. Där kan man läsa hur de ser på frågan kring snöröjning på enskilda vägar. Bland annat skriver de att trots en

relativt snörik vinter 2017/2018 fick Trafikverket bara en handfull telefonsamtal från enskilda väghållare i Norrbotten- och Västerbotten. Inte i något fall behövde Trafikverket ta till nödgärden att beordra entreprenören på det statliga vägnätet för att ploga en enskild väg, en åtgärd som, mot självkostnad för väghållaren, kan användas i väldigt speciella undantagsfall. Sedan fortsätter rapporten med att det finns en problematik i vissa delar av norra Sverige där enskilda vägföreningar har påtalat att de har haft problem med att teckna avtal med entreprenörer för vinterdrift i vägföreningen. I de fall Trafikverket har kännedom om har föreningarna fått offerter, men det har varit förenade med högre kostnader än tidigare år. Entreprenörerna har i några fall angett som skäl till detta att Trafikverket skärpt uppföljningen på det statliga vägnätet och därför avstår man från att ta på sig sidouppdrag i form av enskilda vägar.

Riksförbundet kräver nu att det kommer en lösning för de berörda vägföreningarna. Regeringen har ett ansvar för att ge Trafikverket rätt förutsättningar så att vinterväghållningen kan skötas på ett kostnadseffektivt sätt med så liten klimatpåverkan som möjligt! Att de enskilda väghållarna på bästa sätt tar ansvar för sin del, det är i alla fall säkert.